

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק ראשון אור לארבעה עשר

א אור לארבעה עשר, בודקין את החמץ לאור הנר. כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה. ולמה אמרו שתי שורות במרתף, מקום שמכניסין בו חמץ. בית שמאי אומרים, שתי שורות על פני כל המרתף. ובית הלל אומרים, שתי שורות החיצונות שהן העליונות:

רבינו עובדיה מברטנורה

אור לארבעה עשר. ליל שלמחרתו יהיה י"ד. וקורא התנא ללילה אור כדרך שקורים לעיוור סגי נהור, ובלשון יפה דיברה המשנה.

בודקין את החמץ. יש מפרשים סיבת הבדיקה כדי שלא יעבור על כל יראה וכל ימצא אם יהיה חמץ בביתו בפסח. ואע"פ שבבטול לבד מספיק, חוששים אולי ימצא חתיכה יפה של חמץ ויתחרט על ביטולו ויחשוב עליה לאכלה ויעבור עליו על כל יראה וכל ימצא, לפיכך בודקים את החמץ כדי לבערו מן העולם. ויש אומרים הסיבה שבדקים, גזירה אולי ימצא חמץ בביתו בפסח ויאכלנו, כיון שאין רגיל להיות בדל ממנו כל שאר ימות השנה:

לאור הנר. בגמרא לומדים שבדיקת חמץ צריכה שתהא לאור הנר, מזה שכתוב [שמות יב] שאור לא ימצא, וכתיב שם [בראשית מד] וימצא הגביע, מה מציאה האמורה שם ע"י חפוש, שנאמר ויחפש וכו' וימצא, אף מציאה האמורה כאן על ידי חיפוש, וחפוש הוא בנר כמו שכתוב [משלי כ] נר ה' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן. ותקנו הבדיקה בלילה מפני שבלילה כל העם מצויין בבתיהם, ואור הנר יפה לבדיקה בלילה יותר מביום שגור ביום אינו מועיל כלום. אולם אם לא בדק ליל י"ד ובודק בי"ד שחרית צריך שיבדוק גם לאור הנר:

ולמה אמרו. במשנה להלן:

שתי שורות. של חביות הסדורות זו ע"ג זו במרתף של יין צריך לבדוק ביניהן, אחר שאמרנו כל מקום שאין מכניסים בו חמץ אינו צריך לבדוק, למה הצריכו לבדוק? ומשיב, לא אמרו אלא במרתף שמכניסים בו חמץ, כמו מרתף שמסתפק ממנו יין לשלחנו ופעמים שהשמש עומד למזוג ופתו בידו וכשהיין כלה נכנס במרתף להביא יין:

שתי שורות על פני [כל] המרתף. דרך אוצרי יין לסדר חביותיהן שורות שורות עד שממלאים כל קרקעית המרתף וחוזרין ומניחים חבית על חבית, כשורות התחתונות כך שורות העליונות עד שמי הקורה. ושתי שורות שאמרו ב"ש הם שורה חיצונה מן הארץ עד שמי קורה, וחוזר ובודק החביות העליונות על פני ארכו ורחבו של מרתף, נמצאו שתי שורות כמין גא"ם יונית, שורה אחת בזקיפה ושורה אחת בשכיבה:

ב' שורות החיצונות. השורה העליונה הסמוכה לשמי קורה הרואה פני הפתח, ושלמטה ממנה. ואותן שלפנים אינו בודק כלל. ומן החיצונות אינו בודק אלא שתי העליונות בלבד:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק ראשון אור לארבעה עשר

ב אין חוששין שְׁמָא גְרָרָה חֲלָדָה מִבֵּית לְבַית וּמִמְקוֹם לְמְקוֹם, דָּאִם כּוֹן, מִחְצָר לְחֶצֶר וּמַעִיר לְעִיר, אֵין לְדַבֵּר סוּף:

רבינו עובדיה מברטנורה

אין חוששין. כשבדק הבית בזוית זו ובא לבדוק זוית זו, אין חוששים אולי בתוך שבאתי לזו גררה חולדה למקום הבדוק וצריך אני לחזור ולבדוק, שאם באת לחשוש לכך הרי גם מחצר לחצר י"ל כן אני בדקתי קודם לחברי ולאחר בדיקתי הביאה חולדה חמץ מחצר חברי לחצרי ואין לדבר סוף:

ג רבי יהודה אומר, בודקין אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית ובשעת הבעור. וחכמים אומרים, לא בדק אור ארבעה עשר, יבדוק בארבעה עשר. לא בדק בארבעה עשר, יבדוק בתוך המועד. לא בדק בתוך המועד, יבדוק לאחר המועד. ומה שמשיר, יניחנו בצנעא, כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו:

רבינו עובדיה מברטנורה

בודקים אור ארבעה עשר ובארבעה עשר שחרית. הכוונה באחד מג' פרקים הללו בלבד בודקים, ולאחר ג' פרקים הללו אם לא בדק שוב אינו בודק:

בתוך המועד. בשעה ששית שהוא מועד הביעור:

לאחר המועד. עד שתחשך. ויש מפרשים בתוך המועד, בתוך הפסח. לאחר המועד, לאחר הפסח. כדי שלא יתערב לו חמץ שעבר עליו הפסח, שהוא אסור בהנאה, בחמץ של היתר שנעשה לאחר הפסח. ור' יהודה סבר לאחר הביעור, דהיינו לאחר זמן איסורו של חמץ, לא יבדוק כלל שחושש אולי יבא לאכול ממנו. ורבנן אומרים יבדוק לאחר זמן איסורו, ולא חוששים אולי יבא לאכול ממנו, כיון שכל עצמו מחזר עליו לשורפו. ואין הלכה כרבי יהודה:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק ראשון אור לארבעה עשר

ד רבי מאיר אומר, אוכלין כל חמש ושורפין בתחלת שש. ורבי יהודה אומר, אוכלין כל ארבע, ותולין כל חמש, ושורפין בתחלת שש:

רבינו עובדיה מברטנורה

ושורפין בתחלת שש. ואע"פ שכל שעה שישית מותר מן התורה, גזרו רבנן עליו אולי יטעו ויחשבו על השביעית שהיא שישית. אבל החמישית לא יטעו לומר על השביעית שהיא חמישית, ומותר: **תולין כל חמש.** ואינו אוכל, גזרה משום יום המעונן שיטעו ויחשבו על השביעית שהיא חמישית. ואולם לשרוף אינו צריך, ומאכיל לבהמתו. אבל עשית אף בהנאה אסור מדרבנן, גזירה משום שביעית. והלכה כר"י:

ה ועוד אומר רבי יהודה, שתי חלות של תנדה פסולות מנחות על גג האצטבא. כל זמן שמנחות, כל העם אוכלים. נטלה אחת, תולין, לא אוכלין ולא שורפין. נטלו שתיהן התחילו כל העם שורפין. רבן גמליאל אומר, חלון נאכלין כל ארבע, ותרומה כל חמש, ושורפין בתחלת שש:

שתי חלות. של חמץ:

של תודה פסולות. שנפסלו בלינה. שמתוך שהן מרובות לחמי תודה ב"ג בניסן, שכל מי שיש לו תודה להביא מביאה ב"ג, נפסלות בלינה לבוקר של י"ד. לחמי תודה ארבעים חלות, עשרה מהן חמץ. ותודה נאכלת ליום ולילה, ואם היו מביאים אותם ב"ד אין נאכלות של חמץ אלא עד שש שעות, ואסור להביא קרבן ביום שיתמעט זמן אכילתו, שאין מביאים קדשים לבית הפסול, הלכך כל מי שהיה עליו קרבן תודה מביאה ב"ג, דב"ד לא יוכל להביאה, וכל שכן בפסח, ונפסלו בלינה ליום י"ד לפי שלא היו להם אוכלים כל כך, ומשום כך, שפסולות היו, וחונות שם, שאם היו כשרות לא היו נותנים אותם שם לפסלם בידיים:

שמונחות. שם עד זמן הביעור ונשרפות:

על גג האצטבא. שהיה בהר הבית. כדי שיראו אותם שם לסימן:

ניטלה אחת מהן. בתחלת שעה חמישית בא שליח ב"ד ונוטל האחת, וכל העם מכירים שהגיע שעה חמישית ותולין:

ותרומה כל חמש. שאסור להפסיד קדשים בידיים כל זמן שיכול לאכלם:

ושורפין בתחלת שש. שעכשיו בודאי הרבה מועים בין ו' לז'. ואין הלכה כר"ג:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק שני כל שעה

א כל שעה שמתר לאכול, מאכיל לבהמה לחיה ולעופות, ומוכרו לנכרי, ומתר בהנאתו. עבר זמנו, אסור בהנאתו, ולא יסיק בו תנור וכירים. רבי יהודה אומר, אין בעור חמץ אלא שרפה. וחכמים אומרים, אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים:

רבינו עובדיה מברטנורה

כל שעה שמותר לאכול. מזה שלא נאמר כל שעה שאוכל מאכיל, והשתמש בבי' לשונות, משמע שבשני אנשים מדובר. וכך כוונת המשנה, כל שעה שמותר לכהן לאכול בתרומה מאכיל ישראל חולין לבהמתו. ומשנתנו רבן גמליאל היא שרבן גמליאל אומר חולין נאכלים כל ארבע ותרומה כל חמש. ואין ההלכה כמותו, אלא בין בתרומה בין בחולין אוכלים כל ארבע ותולים כל חמש ושורפים בתחלת שש:

מאכיל לבהמה ולחיה ולעופות. צריך כולם, שאם רק לימדו בהמה, הייתי אומר רק בהמה, שאם משייר ממנה היה רואה ומבער, אבל לא חיה, כגון נמיה וחתול וחולדה, שדרכם להצניע. ואי לימד חיה, ה"א רק חיה שאם משייר מצנעה ולא עבר עליה על כל יראה, אבל לא בהמה שלפעמים ישייר ולא ישים לב לבערו ויעבר עליה על כל יראה, הלכך לימדה המשנה שבשניהם מותר. ועופות, מכיון שלימד בהמה וחיה לימד גם עופות:

ומוכרו לנכרי. להוציא משיטת בית שמאי שאמרו לא ימכור אדם חמץ לנכרי אלא אם כן יודע בו שיכלה קודם הפסח שסוברים מצווה אני לבערו מן העולם ולא שיהיה קיים:

ומותר בהנאתו. בהנאת אפרו. כגון אם חרכו באור קודם זמן איסורו מותר ליהנות באפרו אפילו לאחר זמן איסורו:

עבר זמנו. משהגיע שעה שעית אף על פי שאין איסורו אלא מדברי סופרים, אסור בהנאתו כאילו היה מאיסורי הנאה של תורה. שאם קידש בו אשה אין חוששים לקדושיו, ואפילו בחמץ נוקשה, כגון דגן שנפל עליו דלף וכיוצא בו שבפסח עצמו אין איסורו אלא מדברי סופרים, אם קידש בו אשה ביום י"ד משהגיע שעה שעית אין חוששים לקדושיו:

ולא יסיק בו תנור וכירים. לרבי יהודה נצטרך, שאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה, שהייתי אומר בעוד שעורפו יהנה ממנו, הלכך לימדה שאסור, שאפילו כדרך ביעורו אסור ליהנות ממנו משהגיע זמן איסורו:

ר"י אומר אין ביעור חמץ אלא שריפה. שלמד מותר שאסור בהנאה וענוש כרת כחמץ, ומצוותו בשריפה ולא בדבר אחר. ורבנן לא למדו מותר, שחלב של שור הנסקל יוכיח, שאסור באכילה ובהנאה וענוש כרת ואינו מעון שריפה:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק שני כל שעה

ב חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח, מתר בהנאה. ושל ישראל, אסור בהנאה. שנאמר (שמות יג) לא יראה לך (שאר):

ז מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכלי בבל:

רבינו עובדיה מברטנורה

מותר בהנאה. אין הכוונה שבאכילה אסור, אלא מכיון שרוצה ללמד בסוף המשנה ושל ישראל אסור בהנאה, לימד גבי נכרי מותר בהנאה. או, משום שיש שנוהגים איסור בפת של נכרי, משום כך לא לימד בפירוש חמץ של נכרי מותר באכילה:
משום שנאמר לא יראה לך. כלומר קונסים אותו הואיל ועבר על לא יראה לך. או שהולך על תחילת המשנה חמץ של נכרי מותר, משום שנאמר לא יראה לך ודורשים שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים:

ג נכרי שהלך את ישראל על חמצו, אחר הפסח מתר בהנאה. וישראל שהלך את הנכרי על חמצו, אחר הפסח אסור בהנאה. חמץ שנפלה עליו מפלת, הרי הוא כמבער. רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו:

רבינו עובדיה מברטנורה

נכרי שהלך לישראל. מעות על חמצו קודם הפסח, ואמר לו הישראל אם לא הבאתי לך מעות עד יום פלוני קנה מעכשיו. וכגון שהשאירו אצלו בביתו ושהה אצל הנכרי כל ימי הפסח. לאחר הפסח מותר בהנאתו. מכיון שמשעהגיע זמנו ולא פרעו אינו מחוסר גביה שברשותו של נכרי היה, נגלה הדבר למפרע שמשעה שהפקידו אצלו היה שלו:
וישראל שהלך לנכרי כו'. נגלה הדבר למפרע שעל ישראל הוה:
הרי הוא כמבער. ואף על פי כן צריך לבטלו, שמא יפקח הגל במועד ונמצא עובר עליו:
כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו. וכמה היא חפישת הכלב? ג' טפחים:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק שלישי אלו עוברין

א אלו עוברין בפסח, כפתח הבבלי, ושכר המדי, וחמץ האדומי, וזיתום המצרי, וזומן של צבעים, ועמילן של טבחים, וקולן של סופרים. רבי אליעזר אומר, אף תכשיטי נשים. זה הכלל, כל שהוא ממין דגן, הרי זה עובר בפסח. הרי אלו באזהרה, ואין בהן משום כרת:

רבינו עובדיה מברטנורה

אלו עוברין. אלו מתבערים מן העולם. אע"ג שאין עוברים עליהם על בל יראה, מדרבנן בכל זאת צריכים ביעור,

שכך למדנו במשנה לקמן שיאור ישרף, ואע"ג שהאוכלו פטור:

כותח הבבלי. עשוי מפת מעופש וחלב. ורגילים למבל בו את המאכל:

שכר המדי. שכר שהיו עושים במדי מחטים או שעורים שרויים במים

וחומץ האדומי. חומץ שעשוי בארץ אדום, שנותנים שעורים ביין ומשהין אותם שם כדי שיחמיצו:

וזיתום המצרי. שליש שעורים ושליש קורמטי ושליש מלחא, ועושין אותו לרפואה. עד כאן חמץ הראוי לאכילה

ע"י תערובת. מכאן ואילך חמץ נוקשה בעיניה:

וזומן של צבעים. מים שנותנים בהם סובין, ומשתמשים בהם הצבעים למלאכתם:

ועמילן של טבחים. פת שעושים מקמח תבואה שלא הביאה שליש בשולה, ומכסים בה את הקדרה לשאוב את

הזוהמה:

וקולן של סופרים. עפר הרחיים מגבלים אותו במים, וסופרים מדבקים בו ניירותיהם:

רבי אליעזר. מוסיף, שאילו תנא הראשון אינו אוסר אלא חמץ דגן גמור על ידי תערובת או חמץ נוקשה בעיניה,

ור' אליעזר מוסיף אף תכשיטי נשים שהן חמץ נוקשה על ידי תערובת סממנים אחרים. ובגמרא מפרשים שמדובר

בטפולי נשים, סולת שנשים טופלות ומחברות על בערן עם סממנים אחרים להשיר את השער או להלבין ולעדן

את הבשר. ואין הלכה כר"א:

כל שהוא מין דגן. מחמשת המינים, ומעורבים בהם מים. שאם אין בהם מים אלא מי פירות אנו פוסקים שמי

פירות אין מחמיצים:

הרי אלו באזהרה. אם אכלם עובר בלאו:

ואין בהם כרת. שעל חמץ גמור ענוש כרת ואינו ענוש כרת על התערובת, אבל לוקה על אכילתו אם אכל כזית

חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת פרס. אבל אם לא אכל כזית חמץ בתוך התערובת בכדי אכילת פרס אינו לוקה

מן התורה, אבל בכל זאת יש בו איסור, שחמץ בפסח אוסר בתערובתו בכל שהוא:

משנה לפסח

אלו עוברין

פרק שלישי

מסכת פסחים

ב בַּצֶּק שֶׁבִּסְדֵּקֵי עֲרָבָה, אִם יֵשׁ כַּזֵּית בְּמִקּוֹם אֶחָד, חֵיב לִבְעֵר. וְאִם לֹא, בְּטַל בְּמַעוּטוֹ. וְכֵן לְעֵנִין הַטּוֹמְאָה, אִם מִקְפִּיד עָלָיו, חוּצָץ. וְאִם רוּצָה בְּקִיּוּמוֹ, הֲרִי הוּא כְּעֲרָבָה. בַּצֶּק הַחֲרָשׁ, אִם יֵשׁ כִּיּוּצָא בּוֹ שֶׁחֲחִמִּיץ, הֲרִי זֶה אֲסוּר:

רבינו עובדיה מברטנורה

בצק שבסידקי עריבה. ועשוי לחזק שבירה וסדקיה. אם יש כזית במקום אחד חייב לבער, פחות מכאן במל במיעוט. ואם אינו עשוי לחזק אפילו פחות מכזית חייב לבער, לפי שאינו מבטלו שם ואפשר שימלך ויטלנו משם:

וכן לענין הטומאה. אם נגע שרץ בבצק בפסח, שאיסורו מחשבו, אם יש בו כזית חוצץ בפני הטומאה ולא הוי כעריבה ולא ירדה לה טומאה לעריבה. ובפחות מכזית, אם אינו מקפיד עליו במל לגבי עריבה והוי כאילו נגע השרץ בעריבה עצמה והיא טמאה:

אם מקפיד עליו חוצץ. כוונת המשנה היא, שבשאר ימות השנה שאין איסורו מכשבו, אין הדבר תלוי בשיעור אם יש בו כזית אם לאו, אלא תלוי בהקפדתו, אם הקפיד עליו ועתיד ליטלו משם חוצץ בפני הטומאה בין יש בו כזית בין אין בו כזית ולא ירדה טומאה לעריבה, ואם לא הקפיד עליו ורוצה בקיומו אפילו יש בו כמה זיתים הרי הוא כעריבה, וכשנוגע השרץ בבצק הוי כאילו נגע בעריבה ממש:

בצק החרש. שמכין עליו ביד ואינו משמיע קול ודומה לחרש שקוראים לו ואינו משיב. פירוש אחר, בצק החרש, שהוא קשה כחרס ואינו ניכר אם החמיץ:

אם יש כיוצא בו שהחמיץ. אם יש עיסה אחרת שנילושה בשעה שזו נילושה וכבר החמיצה, אסור. ואם אין שם כיוצא בו, הוי שיעורה כדי שיהלך אדם מיל בהליכה בינונית. ושיעור זה כזמן שני חומשי שעה:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק שלישי אלו עוברין

ג כיצד מפרישין חלה בטמאה ביום טוב, רבי אליעזר אומר, לא תקרא לה שם, עד שתאפה. רבי יהודה בן בתירא אומר, תטיל בצונן. אמר רבי יהושע, לא זה הוא חמץ שמזקרים עליו בבל יראה ובבל ימצא, אלא מפרשתה ומניחתה עד הערב, ואם החמיצה, החמיצה:

רבינו עובדיה מברטנורה

חלה בטמאה. שנשמאת העיסה ושוב אין החלה הניטלת ממנה ראויה לאכילת כהן, כיצד מפרישין אותה ביו"ט של פסח, הרי אין יכול לאפותה בפסח מאחר שאינה ראויה לאכילה, ולשהותה ולשורפה בערב א"א שמא תחמין, ולהאכילה לכלבים א"א שאין מבערים קדשים ביו"ט:

רבי אליעזר אומר לא יקרא לה שם חלה עד שתאפה. שעדיין כל אחד ואחד ראוי לו, שמכל אחד ואחד מפריש קצת, ולאחר אפייתה אם רצה יפריש חלה שלימה על הכל, שסובר ר"א הרודה מן התנור ונותן לסל, הסל מצרפן לחלה:

לא זהו חמץ שמוזהרים עליו. שאינו עלו לאחר שקרא עליה שם, ובפסוק כתוב [שמות יג] לא יראה לך, שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ועל גבוה, וזה אינו שלך ולא של חברך שעדיין לא בא ליד כהן. ור' אליעזר סבר הואיל שאם רצה יכול לשאול לחכם להתיר נדרו, ויהיה נחשב להקדש בטעות ואינו הקדש, ומוחר לו באכילה, נמצא שעלו היא וחמץ של ישראל הוא. ורבי יהושע סבר לא אומרים הואיל. והלכה כרבי אליעזר:

ד רבן גמליאל אומר, שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור אחד, זו אחר זו. ונחמין אומרים, שלש נשים עוסקות בבצק, אחת לשה ואחת עורכת ואחת אופה. רבי עקיבא אומר, לא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל התנורים שוין. זה הכלל, תפת, תלטוש בצונן:

רבינו עובדיה מברטנורה

שלש נשים לשות כאחת. כל אחת תנור מלא, ואין כאן חימוץ, אף על פי שאחת ממתנת עד שיאפו השתים: **וחכ"א.** אין להקל כל כך שיהיו לשות כאחת, אלא שלש נשים עוסקות כל אחת בבצק שלה:

אחת לשה. האחרונה לשה כשחברתה האמצעית מקמפת, והשלישית שלשה תחלה אופה, נמצאו שלשתן עוסקות בבת אחת, כל אחת בבצק שלה, אחת לשה שלה, ואחת מקמפת שלה, ואחת אופה שלה:

לא כל הנשים. רבי עקיבא על דבריו של רבן גמליאל חוזר, ואמר שאין ראוי לעשות כדבריו. לפי שיש נשים עצלניות ומחמיצות אם שוהות כל כך, ויש תנור שאינו חם מהר, ויש עצים שאין נבערים מהר. אלא כדברי חכמים ראוי לעשות, לעסוק תמיד בבצק, שכל זמן שעוסקים בבצק אינו בא לידי חמוץ. וכן הלכה:

זה הכלל תפת. הבצק שבידה שרואה שרוצה לתפוח:

תלטוש. ידה במים צוננים ותקמפנה ותצמון:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק שלישי אלו עוברין

ה שאור, ישרף, והאוכלו פטור. סדיק, ישרף, והאוכלו חייב פרת. איזהו שאור, כקריני חגבים. סדיק, שנתערבו סדקיו זה בזה, דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים, זה וזה האוכלו חייב פרת. ואיזהו שאור, כל שהכסיפו פניו כאדם שעמדו שערוותיו:

רבינו עובדיה מברטנורה

שיאור. שלא החמיץ כל צרכו:

סדיק. דרך הבצק כשמחמיץ נעשה סדקים סדקים:

כקריני חגבים. סדק לכאן וסדק לכאן:

זה וזה האוכלו חייב כרת. דקריני חגבים גם הוא סדוק. ואיזהו שיאור שפטור, זה שאין בו שום סדוק אבל

הכסיפו פניו כאדם שעמדו שערוותיו מתוך פחד [שפניו מכסיפם]. והלכה כחכמים:

ו ארבעה עשר שחל להיות בשבת, מבערים את הכל מלפני השבת, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, בזמן. רבי אלעזר בר צדוק אומר, תרומה מלפני השבת וחלין בזמן:

מבערים את הכל. בין חולין בין תרומה. חוץ מכדי אכילתו לשבת:

תרומה מלפני השבת. שאין יכול להאכילה לא לזרים ולא לבהמה ולהשהותה אי אפשר. אבל חולין אין צריך

לבער אלא בזמנו שיכול למצוא להם אוכלים הרבה. והלכה כר"א ברבי צדוק:

ז ההולך לשחוט את פסחו, ולמול את בנו, ולאכול סעודת ארוסין בבית חמיו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו, אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו, יחזור ויבער. ואם לאו, מבטלו בלבד. להציל מן הנכרים, ומן הנקה, ומן הלסטים, ומן הדלקה, ומן המפלת, יבטל בלבד. ולשבות שביתת הרשות, יחזור מיד:

ההולך. בי"ד מדובר:

אם יכול. שיש שהוא ביום:

להציל מן הגייס. את ישראל הנרדפים:

יבטל בלבד. ולא יחזור ואפילו יש שהוא, דמדאורייתא [שמן התורה] בביטול בעלמא סגי:

לשבות שביתת הרשות. שהיה הולך להחשיך על התחום ולקנות שביתה ללכת משם והלאה אלפים אמה

לדבר הרשות, יחזור מיד. אבל לקנות שביתה מצוה כגון שצריך ללכת למחר לבית האבל או לבית המשתה, יש

לו אותו הדין כהולך לשחוט את פסחו:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק שלישי אלו עוברין

ח וכן מי שניצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש, אם עבר צופים, שורפו במקומו. ואם לאו, חוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה. ועד כמה הן חוזרין, רבי מאיר אומר, זה וזה בכביצה. רבי יהודה אומר, זה וזה בכזית. וחכמים אומרים, בשר קדש בכזית, וחמץ בכביצה:

רבינו עובדיה מברטנורה

שיש בידו בשר קודש. שונפסל ביוצא. שחומת ירושלים היא מחיצה לקדשים קלים:

אם עבר צופים. שם מקום שמשם רואים בית המקדש:

שורפו במקומו. ולא הטריחוהו לחזור:

ואם לאו חוזר ושורפו. שכתוב [ויקרא ו'] בקודש לא תאכל באש תשרף, במקום אכילתו שריפתו:

זה וזה. חמץ שאמרנו לעיל ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו וכו', ובשר קודש שעמו:

כביצה. אבל בפחות, חמץ מבטלו בלבו, ובשר קודש שורפו במקומו. וסבר ר' מאיר חזרתו כטומאתו, מה טומאת

אוכלים בכביצה, שאין אוכל מטמא בפחות מכביצה, כך אינו חוזר על פחות מכביצה:

רבי יהודה אומר זה וזה בכזית. סבר חזרתו כאיסורו, מה איסורו בכזית שעל כזית חמץ או בשר קודש חייב,

כך על כזית חוזר:

בשר קודש. משום חומרה של קדשים חוזר אף על כזית, חמץ של חולין אינו חוזר אלא על כביצה. והלכה

כחכמים:

משנה לפסח

ערבי פסחים

פרק עשירי

מסכת פסחים

א ערבי פסחים סמוך למנחה, לא יאכל אדם עד שתחשך. ואפלו עני שבשאר לא לא יאכל עד שישב. ולא יפחתו לו מארבעה כוסות של יין, ואפלו מן התמחוי:

רבינו עובדיה מברטנורה

ערבי פסחים סמוך למנחה. קודם למנחה מעט כמו חצי שעה. בתחלת שעה עשירית. שתמיד של בין הערבים קרב בתשע ומחצה והוא זמן המנחה, וקודם למנחה חצי שעה הוי בתחלת שעה עשירית: **לא יאכל אדם.** כדי שיאכל מצה לתאבון משום הדור מצוה. ולחם פשיטא דלא יכול לאכול, שחמץ אסור מעשש שעוה ולמעלה. ולא נצרכה אלא לשאר מיני אוכל שלא ימלא כריסו מהן: **עד שישב.** במטה ועל השלחן כדרך בני חורין: **ולא יפחתו לו.** גבאי צדקה המפרנסים את העניים: **ואפילו הוא מתפרנס מן התמחוי.** מדובר בעניי שבעניים שלמדנו במסכת פאה מי שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי: **מדי כוסות.** כנגד די לשונות של גאולה שיש בפרשת וארא. והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי:

ב מזגו לו כוס ראשון, בית שמאי אומרים, מברך על היום, ואחר כך מברך על היין. ובית הלל אומרים, מברך על היין, ואחר כך מברך על היום:

רבינו עובדיה מברטנורה

מברך על היום. בתחלה קידוש היום ואח"כ בפה"ג. שתחלה קידש היום ואח"כ בא היין, וכשם שקדם לכניסה כך קודם לברכה: **מברך על היין.** תחלה. וכן אם מקדש על הפת. שהיין או הפת גורמים לקדוש היום, שאם אין לו יין או פת לא יקדש:

משנה לפסח

ערבי פסחים

פרק עשירי

מסכת פסחים

ג הביאו לפניו, מטביל בתזרת, עד שמגיע לפרפת הפת. הביאו לפניו מצה ותזרת ותזרת ושני תבשילין, אף על פי שאין תזרת מצה. רבי אליעזר ברבי צדוק אומר, מצה. ובמקדש היו מביאים לפניו גופו של פסח:

רבינו עובדיה מברטנורה

הביאו לפניו. הירקות. כדי שיכיר תינוק וישאל, לפי שאין דרך להביא ירקות קודם סעודה:
מטביל בחזרת. לא דווקא חזרת, שמיבול ראשון זה הוא בשאר ירקות, אלא אם אין לו שאר ירקות מטביל בחזרת במקום שאר ירקות. ולשון מטביל פירושו אוכל. ולפי שכל אכילתם ע"י טיבול היתה, קורא לאכילה טיבול. ומיהו טיבול זה לא בחרוסת הוא, שהרי למדנו בהמשך הביאו לפניו מצה וחזרת וחרוסת. מכלל שעדיין לא הובאו:
עד שמגיע לפרפר את הפת. לאכילת מצה. ומלמדת שאין אכילה אחרת מפסקת בין אכילת ירקות לאכילת מצה. שקודם שיגיע לאותו חזרת של מצה שמברך עליו על אכילת מרור אוכל מצה תחלה, כמו שכתוב [במדבר ט] על מצות ומרורים, מצות בראשונה ואח"כ מרורים:
וחרוסת. שעושים מתאנים ולוזים בטנים ושקדים וכמה מיני פירות, ועמים בה תפוחים ודכין הכל במדוכה ומערבים בחומץ ונותנים עליה תבלין קנה וקנמון כעין פתילות דקות ארוכות זכר לקש וצריך שתהיה עבה זכר לטיט:
שאיין חרוסת מצה. אלא לרפואה לבטל שרף החזרת, שרע וקשה לגוף כארס:
ר"א ברבי צדוק אומר מצה. זכר לתפוח שהיו יולדות שם בניהם בלא עצב, וזכר לטיט:

משנה לפסח

ערבי פסחים

פרק עשירי

מסכת פסחים

ד מְזַגּוּ לוֹ כּוֹס שְׁנַי, וְכָאן הֵבִן שׁוֹאֵל אָבִיו. וְאִם אֵין דַּעַת בְּבֹן, אָבִיו מְלַמְּדוֹ, מֵה נִשְׁתַּנָּה הַלְּיָלָה הַזֶּה מִכָּל הַלְּיָלוֹת, שֶׁבְּכָל הַלְּיָלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֶמֶץ וּמִצָּה, הַלְּיָלָה הַזֶּה כֵּלּוֹ מִצָּה. שֶׁבְּכָל הַלְּיָלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת, הַלְּיָלָה הַזֶּה מְרוֹר. שֶׁבְּכָל הַלְּיָלוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֶּשֶׂר צָלִי, שְׁלוּק, וּמִבְשָׁל, הַלְּיָלָה הַזֶּה כֵּלּוֹ צָלִי. שֶׁבְּכָל הַלְּיָלוֹת אָנוּ מְטַבֵּילִין פְּעַם אַחַת, הַלְּיָלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְּעָמִים. וּלְפִי דַּעַתוֹ שֶׁל בֶּן, אָבִיו מְלַמְּדוֹ. מִתְחִיל בְּגִנוֹת וּמְסִיִּם בְּשַׁבַּח,

וְדוֹרֵשׁ מֵאַרְמֵי אוֹבֵד אָבִי, עַד שֶׁיִּגְמֹר כָּל הַפְּרָשָׁה כְּלָה:

רבינו עובדיה מברטנורה

וכאן הבן שואל. בכל הספרים אין כתוב וכאן, אלא וכן, כמו כן בנות צלפחד דוברות [במדבר כו].

כלומר ודין הוא שבמזיגת כוס שני יהיה הבן שואל מה נשתנה:

הלילה הזה כולו צלי. בזמן שבית המקדש קיים היה הבן שואל כך:

מתחיל בגנות. מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו ועבדים היינו:

ומסיים בשבח. שקרבנו המקום לעבודתו וגאל את אבותינו ממצרים:

ה רָבֵן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יֵצֵא יָדֵי חוֹבְתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן, פֶּסַח, מִצָּה, וּמְרוֹר. פֶּסַח, עַל שׁוֹם שֶׁפֶּסַח הַמְּקוֹם עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. מִצָּה, עַל שׁוֹם שֶׁנִּגְאַלּוּ אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם. מְרוֹר, עַל שׁוֹם שֶׁמְרָרוּ הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. בְּכָל דּוֹר וְדוֹר חַיֵּב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאֵלּוּ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יג), וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם. לְפִיכֵן אֲנַחְנוּ חַיֵּבִין לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבַּח, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדָּר, לְבָרֵךְ, לְעַלָּה, וּלְקַלֵּס, לְמִי שֶׁעָשָׂה לְאַבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל הַנְּסִיִּם הָאֵלּוּ, הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוֹת לְחֵרוֹת, מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גְּדוֹל, וּמִשְׁעָבוֹד לְגֵאֻלָּה. וְנֹאמַר לְפָנָיו, הַלְלוּיָהּ:

רבינו עובדיה מברטנורה

כל שלא אמר ג' דברים אלו. שלא פירש טעמן של שלשה דברים הללו:

משנה לפסח

מסכת פסחים פרק עשירי ערבי פסחים

ו עד היכן הוא אומר, בית שמאי אומרים, עד אם הבנים שמחה. ובית הלל אומרים, עד חלמיש למעינו מים. וחזתם בגאולה. רבי טרפון אומר, אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים, ולא היה חזתם. רבי עקיבא אומר, כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים כו', עד ברוך אתה ה', גאל ישראל:

רבינו עובדיה מברטנורה

וחזתם בגאולה. כלומר מסיים את ההגדה בברכת גאולה. ולא פירש תנא קמא לדבריו כיצד מברכים אותה, ובאו ר' טרפון ור' עקיבא לפרוש דבריו, ר' טרפון אומר פותח בה בברוך ואינו חותם בברוך, מכיון שדומה לברכת הפירות וברכות המצות שכולה הודאה אחת. ולר"ע חותמים בה בברוך, לפי שמוסיף בה דברי רצוי ובקשה כן יגיענו וכו'. והלכה כר"ע:

ז מזגו לו כוס שלישי, מברך על מזונו. רביעי, גומר עליו את ההלל, ואומר עליו ברכת השיר. בין הפוסות הללו, אם רוצה לשנות, ישנה. בין שלישי לרביעי, לא ישנה:

רבינו עובדיה מברטנורה

ברכת השיר. יש אומרים נשמת כל חי. ויש אומרים יהללך ה' כל מעשיך. ונהגו לאמר שניהם. **בין שלישי לרביעי לא ישנה.** שלא ישתכר ושוב לא יוכל לגמור את ההלל. ואם תאמר כבר משוכר הוא שהרי שתה כל רצונו בתוך הסעודה, יין שבתוך המזון אינו משכר, ושלאחר המזון משכר:

משנה לפסח

ערבי פסחים

פרק עשירי

מסכת פסחים

ח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. ישנו מקצתו, לאכלו. כלן, לא לאכלו. רבי יוסי אומר, נתנמנמו, לאכלו. נרדמו, לא לאכלו:

רבינו עובדיה מברטנורה

מפטירין. אני שמעתי לשון יפטירו בשפה [תהלים כב]. כלומר פותחים ואומרים, ורבותי פירשו לשון הנפטר מחברו, כשנפטרים מן הסעודה אין מסיימים אותה באפיקומן, באפיקו מנייכו, כלומר תוציאו כליכם מכאן ונלך ונאכל במקום אחר, לא פת ולא שום דבר, גזירה שמא יבא לאכול מן הפסח בשני מקומות. אבל לאכול דברים אחרים במקומו הראשון שרי, ובלבד שלא יעקר מחבורה זו לאכלם עם חבורה אחרת. ויש בגמרא מי שפירש אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, אפיקו מיני מתיקה. שלאחר שאכלו את הפסח אין נפטרים מן הסעודה באכילת מיני מתיקה ופירות ערגילים לאכול לקנוח סעודה ואפילו במקומו, שלא יאבד מעם הפסח מפיו. וכן עיקר. וכשם שאין מפטירין אחר הפסח

אפיקומן כך אין מפטירין אחר מצה אפיקומן, שצריך שיאכל כזית מצה באחרונה בזמן שאין פסת, ואחר אותה מצה אין נפטירין ממנה באכילת דבר אחר:

ישנו כולם לא יאכלו. אם התחילו לאכול פסחיהן וישנו כולן, שוב לא יאכלו, שנראה כאוכל בשני מקומות. שמאחר שישנו הסיחו דעתם מלאכול עוד, ונחשב כאכילת שתי מקומות. וחומרה בעלמא הוא. והוא הדין נמי למצה בזמן הזה:

רבי יוסי אומר נתנמנמו יאכלו. על תחילת המשנה מפרשו, שאמר התנא הראשון ישנו מקצתן יאכלו, ובא רבי יוסי לאמר שזה רק אם נתנמנמו שלא נשקעו בשינה, אבל אם נרדמו מקצתן לא יאכלו אלו הנרדמים לכשיעורו משנתם. והלכה כר"י:

ט הפסח אחר חצות, מטמא את הידים. הפגול והנוטר, מטמאין את הידים. ברוך ברכת הפסח פטר את של זבח. ברוך את של זבח, לא פטר את של פסח, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, לא זו פוטרת זו, ולא זו פוטרת זו:

הפסח אחר חצות מטמא את הידים. שהרי נותר הוא מחצות ואילך, ורבנן גזרו על הנוטר שיטמא את הידים כדי שלא יתעצלו באכילתו. ומאיפה יודעים שפסח לאחר חצות הוא נותר? שכתוב בפסח [שמות יב] ואכלו את הבער בלילה הזה, וכתוב שם ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, מה שם עד חצות אף כאן עד חצות: **ברכת הפסח.** אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח. ברכת הזבח, אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח. וזבח האמור כאן הוא חגיגת יום ארבעה עשר. והלכה כר"ע:

משנה לפסח

מושגים – משניות מסכת פסחים

פרק ראשון

1. בודקין את החמץ לאור הנר (משנה א)
2. מדאורייתא בביטול בעלמא סגי (משנה א)
3. יבא לאכלה (משנה א)
4. אין חוששין שמא גררא חולדה (משנה ב)
5. יבדוק בתוך המועד (משנה ג)
6. מה שמשייר יניחנה בצינעא כדי שלא יהא צריך בדיקה אחריו (משנה ג)
7. אוכלין כל ארבע, ותולין כל חמש ושורפין בתחילת שש (משנה ד)
8. אין מביאין קדשים לבית הפסול (משנה ה)

פרק שני

9. מוכרו לנכרי (משנה א)
10. עבר זמנו אסור בהנאתו (משנה א)
11. אין ביעור חמץ אלא שריפה – אף מפרר לרוח או מטיל לים (משנה א)
12. חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישראל אסור (משנה ב)
13. ישראל שהלוח את הנכרי על חמצו אסור בהנאה (משנה ג)
14. חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער (משנה ג)
15. כל שאין הכלב יכול לחפש אחריו (משנה ג)

פרק שלישי

16. חמץ נוקשה (משנה א)
17. חמץ גמור ענוש כרת ואינו ענוש כרת על התערובת (משנה א)
18. לוקה על כזית בתוך אכילת פרס (משנה א)
19. חמץ בפסח אסור בכל שהוא (משנה א)
20. בצק שבצידי ערבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער (משנה ב)

משנה לפסח

מושגים – משניות מסכת פסחים

21. אם מקפיד עליו חוצץ – איסורו מחשבו (משנה ב)
22. אין מבערין קדשים ביום טוב (משנה ג)
23. הסל מצרפן לחלה (משנה ג)
24. שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה (משנה ג)
25. לא כל הנשים ולא כל העצים ולא כל התנורים שוים (משנה ד)
26. תרומה מלפני השבת וחולין בזמן (משנה ו)
27. אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותיו יחזור ויבער, ואם לאו מבטלו בלבו (מש' ז)
28. אם עבר צופים שורפו במקומו ואם לאו שורפו במקומו מעצי המערכה (משנה ח)

פרק עשירי

- 29 כדי שיאכל מצה לתיאבון (משנה א)
- 30 אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב (משנה א)
- 31 לא יפחתו לו מארבעה כוסות (משנה א)
- 32 מברך על היין ואחר כך מברך על היום (משנה ב)
- 33 כדי שיכיר תינוק וישאל (משנה ג)
- 34 זכר לתפוח וזכר לטיט (משנה ג)
- 35 לפי דעתו של בן אביו מלמדו (משנה ד)
- 36 מתחיל בגנות ומסיים בשבח (משנה ד)
- 37 כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו (משנה ה)
- 38 בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (משנה ה)
- 39 חותם בגאולה (משנה ו)
- 40 יין שבתוך הסעודה אינו משכר, ושלאחר הסעודה משכר (משנה ז)
- 41 אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן (משנה ח)
- 42 הפסח אחר חצות מטמא את הידים (משנה ט)